

KAMUSAL ALAN OLAN PARKLARIN MEKÂNSAL KALİTESİNİN ARTIRILMASINA YÖNELİK BİR İNCELEME

A STUDY TOWARDS IMPROVING THE SPATIAL QUALITY OF PUBLIC SPACE PARKS

DOI: 10.20854/bujse.1432452

Seda Erdoğan¹

Özet

Kamusal alanlar; statü, dil, kültür fark etmeksizin, kentle ilgili söz söyleyebildikleri gündelik rutinlerini sağladıkları, sosyalleştikleri alanlardır. Çalışmada; inceleme alanı olan Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parklarının kalite anlamında iyileştirme yaklaşımıyla stratejik bir yöntem olarak kentsel tasarım rehberi oluşturulmuştur. Dünyadan tasarım rehberleri örneklerine bakıldığında kentlerde bulunan kamusal alanlarda sağlanacak olan sistematik ve stratejik yaklaşım, kaliteli ve yaşanabilir bir kamusal alan oluşturulma olanağını artırdığı görülmüştür. Başarılı örnekler ve kalite parametreleri ışığında yeniden üretilen kentsel tasarım rehberi, farklı amaç ve ölçeklerde düzenlenmesi gereken rehberler için de kaynak olarak kullanılabilir. Sadabad ve Maçka Demokrasi Parkı'nın fiziksel ve işlevsel özellikleri araştırılmış, aynı zamanda parkları kullanan kullanıcıların demografi yapısı ile kamusal mekânda ortaya koydukları etkinlikler ve mekânsal kaliteyle olan ilişkileri çözümlenmiştir. Bu bağlamda, Sadabad Parkı'nda 46 katılımcı, Maçka Demokrasi Parkı'nda 50 katılımcı olmak üzere toplam 96 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilerek anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha çalışması sonrasında toplanan veriler, kamusal alanda gerçekleşen etkinlik sayısı, etkinlik çeşiti ve bununla birlikte sosyal ve teknik anlamda yeterli olması parkta kalite bağlamında olumlu sonuç olarak değerlendirilmiştir. Kamusal alanların kalite bağlamında değerlendirilmesi üzerinde durularak, elde edilen anket bulgularının sağlanmasını ve elde edilen sonuçların karşılaştırılması amacıyla Mann-Whitney U Testi ile çalışılan parklar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilmiştir.

Abstract

Public spaces; They are areas where they can have a say about the city, maintain their daily routines, and socialize, regardless of status, language, or culture. In the study; An urban design guide was created as a strategic method with the approach of improving the quality of Sadabad Park and Maçka Democracy Parks, which are the study area. Looking at examples of design guides from around the world, it has been seen that the systematic and strategic approach to be provided in public spaces in cities increases the possibility of creating a quality and livable public space. The urban design guide reproduced in the light of successful examples and quality parameters can also be used as a source for guides that should be prepared for different purposes and scales. The physical and functional features of Sadabad and Maçka Democracy Parks were investigated, and the demographic structure of the users of the parks, the activities they performed in public spaces and their relationships with spatial quality were analyzed. In this context, a survey was conducted with a total of 96 participants, 46 participants in Sadabad Park and 50 participants in Maçka Democracy Park. The data collected after the field study showed that the number of activities taking place in the public space, as well as the type of activities, were socially and technically sufficient, which was evaluated as a positive result in the context of quality in the park. Focusing on the evaluation of public spaces in the context of quality, the Mann-Whitney U Test was used to test whether there was a statistically significant difference between the studied parks in order to ensure the satisfaction of the survey findings and to compare the results obtained.

Anahtar Kelime: Kamusal Alan, Kentsel Tasarım Rehberleri, Kamusal Alanda Kalite

Keywords: Public Space, Urban Design Guides, Quality in Public Space

¹ Sorumlu Yazar: Beykent Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mim.serdogan@gmail.com, orcid.org/0000-0002-9120-1822

1. GİRİŞ

Kamusal alan kavramı en genel ifadeyle, içindeki eylemlerle anlam bulan, toplumun tüm bireyelerine açık, toplumda herkes tarafından kullanım hakkına sahip ve herkes tarafından erişilebilen mekânlar olarak ifade edilmektedir. Yani kamusal mekânlar toplumun her kesimindeki insanların, şehrin gürültüsünden ve yorgunluğundan kaçıp nefes aldığı, sosyal etkileşime girdiği alanlardır. Kamusal alanlar, toplumu farklı amaçlarla bir araya getiren etkileşim alanlarıdır. Mekânın toplumsal olma durumu, fiziksel sınırlarının yanında soyut potansiyelini de ifade etmektedir. Açık kent mekânı, toplumsal yaşamın oluşmasına ve tüm etkinliklere zemin hazırlayarak doğal çevrenin topografyasına uyum sağlamalıdır (Erdönmez, 2005). Kamusal açık alan olan parklar, şehirlerin yapılarla oluşturduğu sert kalıbı yumuşatarak şehre organik bir yapı kazandırır. Yapılaşmış kent dokularının bireyi ezen etkisini yumuşatarak kişiyle yapı arasında ölçülü bir denge oluşturulmasına olanak verirler. Kamusal alan olan parklar, sınırlı bir kullanım biçimi sunan esnek form özelliğine sahip, minimum konstrüksiyon ile maksimum doğal öğeleri içeren, eğlenme, meditasyon, serbest oyunlar, dinlenme vb. çeşitli pasif ve aktif ihtiyaçlarını karşılayan yeşil alan türleridir (Akdoğan, 1984).

Bu çalışmanın hedefi doğrultusunda, Sadabad ve Maçka Parklarının kullanımına odaklanıp alanlardaki sosyal ve kültürel farklılıkları ortaya koyarak, kamusal alanların sosyal ve toplumsal içeriğini gözeterik değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, parklardaki işlev ve tasarımların kullanıcılar tarafından ne kadar önemsendiği, kent ve toplum yapılanmasındaki rolleri bu çalışma çerçevesinde incelenmiştir. Parklar; kamusal olmaları sebebiyle toplumun farklı sosyal gruptaki kişilerin gereksinimlerine cevap veren, toplumsal değerlere sahip çıkılmasında önemli bir yere sahip olan açık alanlardır (Marcus,1990). Buradan yola çıkarak kamusal alanlarda parklar kentlerde üstlendikleri rekreasyonel, sosyal, ekolojik, estetik, ekonomik işlevler yönünden önemli bir yer tutar. Bu bağlamda, çalışmada oluşturulan model parklar üzerinden ele alınmıştır. Parkları değerlendirirken literatürde belirlenen kriterler ışığında oluşturulan çerçeveyi referans alıp mekânsal kalitenin ölçülmesi hedeflenmiştir. Belirlenen kalite parametreleriyle birlikte, uluslararası uygulanmış olan örnek kentsel tasarım rehberlerin içeriklerini araştırılıp çalışılan alanlara özgü bir rehber model oluşturulması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Örneklem

Araştırmada örneklem Sadabad Parkı'nda 46 katılımcı, Maçka Demokrasi Parkı'nda 50 katılımcı olmak üzere toplam 96 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın izni ve katılımcılara erişim yönünden uygun olduğu için bu parklar seçilmiştir.

Uygulama

Bu çalışma, Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan Etik Kurulu tarafından 25/05/2022 tarih ve 272 numaralı kurul kararı ile onaylanmıştır. Araştırma için katılımcılardan aydınlatılmış rıza metni alınmıştır. Araştırmanın verileri, yüz yüze çalışılan alanlarda gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Google Forms programı üzerinden online soru formu uygulanmıştır. Araştırmada uygulanan soru formu; katılımcıların demografik bilgilerinin yanında, literatür taraması sonucunda elde edilen kalite parametreleri bağlamında parkların etkinlik durumları,

temizliği, güvenli olma durumu, teknik yeterliliği, erişilebilir ve ulaşılabilir olması, canlılık durumu gibi sorular yönelterek kaliteyi ölçen sorular yöneltilmiştir. Saha çalışması sonrasında toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 23.0 paket programı aracılığıyla istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans dağılımları, ortalamaları gibi tanımlayıcı istatistiklerin belirlenebilmesi için betimsel analiz kullanılmıştır.

3. KAMUSAL ALAN KAVRAMI

Kamusal alanlar, hangi dinden hangi kültürden ve hangi sosyal statüden olursa olsun her bireye sunulan ve açılan alanlar olarak ifade edilmektedir (Weber, 2000).

Tartışmanın, konuşmanın, etkinliklerin ve eylemlerin meydana geldiği kamusal alan, aynı zamanda siyasetin alanıdır. İnsanı siyasi bir özne yapan bir sözcüktür (Arendt, 2006).

Açık kamusal alan olan parklar; geçmiş ile gelecek arasında bir ilişki kurarak tarihi içinde barındıran, sosyo-kültürel çeşitlilik ile şehir içi hareketliliği sağlayan ve tüm halka hitap eden kamusal alanlardır (Kart, 2002). Açık kamusal alan olan parklar, doğal ve keyifli bir ortam sağlamanın yanında, aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin yaşam kalitesini de yükseltir ve gerekli çevresel işlevleri karşılar (Bolund, 1999).

Kamusal alan, herkese açık bir görüşme ve toplanmanın gerçekleştiği ortak alanlardır (Tekeli, 1999). Özel alanlar ile kamusal alanlar arasındaki en önemli farklılık, özel alanların yalnızca belli bir grup insan tarafından kullanılırken, kamusal alanların ise isteyen herkes tarafından kullanılabilmesidir (Krupa,1993). Bu bağlamda kamusal alan aynı zamanda sosyalleştirmiş, etkileşime girdiğimiz mekânlardır.

Kamusal alanlar, ortak çıkarın ve gerçeğin konuşarak sağlandığı bir alandır (Habermas, 2000). Alanların özelliğini yapılar, yollar, ağaçlar ve arazi formu gibi algılanabilir elemanlar arasındaki ilişkiler belirlemektedir (Aydemir, 2004). Bu alanlar, bireylerin yaşadığı yerden zevk almasını, dinlenmesini, dolaşmasını, eğlenmesini, spor yapmasına imkân veren ve kendine has bir kimliği olan açık hava odaları niteliği taşımaktadır (Thompson, 2002).

4. KALİTE KAVRAMI

Greene (1992) "Cityshape: Communicating and Evaluating Community Design" konulu çalışmasında, mekânsal kalite için dört ölçüt belirlemiştir. Bunlar; işlev, düzen, kimlik ve cazibedir. Whyte (2000)'a göre, kaliteli bir kamusal alan; ulaşılabilir olmalı, içinde insanlar aktivite gerçekleştirmeli, mekânın iyi bir konforu ve imajı olmalı, sosyal etkinlikleri destekleyen, insanları birbiriyle buluşturarak çok sayıda sosyal etkileşim potansiyeli taşımalıdır. Jan Gehl (1971), kamusal açık mekânda bireylerin gerçekleştirdiği etkinlikleri üç ana başlıkta ele almaktadır. Bunlar; gerekli etkinlikler, isteğe bağlı etkinlikler ve sosyal etkinliklerdir. Birçok teorisyen, araştırmacı ve kuruluş, mekânın kalitesi üzerine çalışmalar yapmışlardır. Yapılan bu çalışmalar sonucunda çeşitli ölçütler ortaya konmuştur.

Kamusal alanda kalite kavramı, mekânın sadece işlevsel ya da fiziksel özelliklerinden oluşmayıp çok daha geniş bir perspektif ve ölçütler barındırır. Diğer parklardan farklı olan, kaliteli parkları, eşsiz ve özel yapan faktörlerden birisi; parkta yer alan arazi kullanımları veya etkinlik çeşitleridir (PPS, 2000).

Modernizmle birlikte, kamusal mekân anlayışındaki kabuk değiştirme süreci ile kamusal açık alanlar belirsizleşerek, tanımsız bir hale gelmiştir (Carmona, 2003). Bu değişim sürecinde, kamusal mekânda birtakım evrilme meydana gelirken bununla birlikte toplumsal yapıda da, bireylerin kamusal alana ve kente bakış açısında değişimler yaşanmıştır. Örneğin, kamusal

alandaki meydana gelen etkinlik ve aktivitelerin sayısı düşerek kamusal alanların kalitesini etkilemiştir. Bu değişim ve dönüşüm, kamusal alanlarda kalite kavramını, kamusal alanlarda gerçekleşen etkinlik, aktivite gibi parametrelerin üzerinden değerlendirmeye itmiştir.

5. ÇALIŞMA ALANLARININ KULLANICI ANKETİ İLE ANALİZİ

Çalışmada, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı kamusal alanları kalite ölçütlerine göre analiz edilmiştir ve bir diğer yöntem olan anket tekniği uygulanmıştır. Bu doğrultuda, kamusal alan algılarını ortaya çıkarmak için toplumun ortak zihinsel kent imgelerini, eylem örüntülerini ve beğenilerini ortaya koymak amacı ile alanın kullanıcılarına yönelik, nicel araştırma yöntemlerinden olan yüz yüze anket tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmıştır.

Mann-Whitney U Testi, bağımsız iki ortalama arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığını analiz etmek amacıyla yapılan parametrik olmayan bir testtir (İslamoğlu ve Alıncaçık, 2019).

Kalite parametreleri ölçeğinde yer alan ifadelerin ortalamalarının Kağıthane Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'na göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U Testi yapılmıştır.

Veriler toplandıktan sonra SPSS programı aracılığı ile istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Saha çalışması sonrasında toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 23.0 paket programı aracılığıyla istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans dağılımları, ortalamaları gibi tanımlayıcı istatistiklerin belirlenebilmesi için betimsel analiz kullanılmıştır.

Maçka Demokrasi Parkı'nı ziyaret eden 50 katılımcı ile yapılan anket çalışmasında katılımcıların demografik bilgileri sorulduğunda. Tablo 8'e göre Maçka Demokrasi Parkı'nı ziyaret eden 50 katılımcılardan, %54'ü kadinken, %46'sı erkektir. Maçka'yı tercih eden katılımcılardan 18-44 yaş aralığı (%46,0) çoğunluktadır. Katılımcıların eğitim düzeyinde ise ön lisans mezunu öne çıkmaktadır (%42,0). Katılımcıların mesleklerinde en yüksek orana öğrenciler (%32,0) sahiptir. Bu cevabı, %20 oranıyla özel sektör cevabı takip etmiştir. Maçka Parkı'nı tercih eden katılımcılar en çok (%20) Şişli ilçesinden katılım sağlandığı cevabı verilmiştir. Bu cevabı, %12 oranıyla Şişli ve Kağıthane ilçeleri takip etmiştir.

Tablo 1: Maçka Demokrasi Parkı Demografik Sonuçları.

		Sıklık	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	27	%54,0
	Erkek	23	%46,0
Yaş	18-24	23	%46,0
	25-34	16	%32,0
	35-44	8	%16,0
	45-54	1	%2,0
	55-64	2	%4,0
Eğitim Düzeyi	Ortaokul	1	%2,0
	Lise	5	%10,0
	Ön Lisans	21	%42,0
	Lisans	13	%26,0
	Lisansüstü	10	%20,0
Meslek	Öğrenci	16	%32,0
	Yönetici olmayan özel sektör çalışanı	10	%20,0
	Uzmanlık gerektiren meslek (mimar, avukat, diş hekimi vs.)	9	%18,0
	Akademisyen	5	%10,0
	İşçi/hizmetli	4	%8,0
	Esnaf	3	%6,0
	Özel sektörde yönetici	1	%2,0
	Ev Hanımı	1	%2,0
Emekli	1	%2,0	
İlçe	Şişli	10	%20,0
	Kağıthane	6	%12,0
	Sarıyer	6	%12,0
	Bahçelievler	5	%10,0
	Beşiktaş	4	%8,0
	Kadıköy	4	%8,0
	Bağcılar	3	%6,0
	Eyüpsultan	2	%4,0
	Üsküdar	2	%4,0
	Gaziosmanpaşa	2	%4,0
	Sultangazi	1	%2,0
	Pendik	1	%2,0
	Bakırköy	1	%2,0
	Avcılar	1	%2,0
	Güngören	1	%2,0
Beyoğlu	1	%2,0	
Toplam	50	%100	

Tablo 2: Kalite Değerlendirmede Parkların Karşılaştırılması.

	Sadabad Parkı Ortalama	Maçka Demokrasi Parkı Ortalama
Farklı eylem potansiyellerine açık bir park.	3,15	3,6
Bireysel ve grup aktivitelerine uygun bir park.	3,54	3,88
Kullanıcılar arasında çatışma yoktur.	3,07	3,44
Parkta farklı etkinlikler yapılmaktadır.	3,41	3,68
Bu parkta kendimi özgür hissediyorum.	3,17	3,92
Parka kolay ulaşıyorum.	3,61	3,38
Parkın önemli bağlantı noktaları var.	3,09	3,6
Parka erişim kolay.	3,15	3,58
Park, yaya hareketlerine elverişli.	3,91	3,66
Parkın aydınlatma ve yönlendirmeleri yeterli.	3,11	3,34
Parkta, kirlilik ve kötü koku yok.	2,87	3,66
Buraya kendimi ait hissediyorum.	3,13	3,62
Burada kendimi güvende hissediyorum.	3,22	3,54
Burası cazip bir yer.	3,43	3,78
Burası her saat canlı bir yer.	3,11	3,74
Park kalitelidir.	3,09	3,76
Park konforludur.	3,26	3,66
Park estetikdir.	3,09	3,62

Sadabad Parkı'nı ziyaret eden 46 katılımcı, Maçka Demokrasi Parkı'nı ziyaret eden 50 katılımcı ile yapılan anket çalışmasında, katılımcılara ziyaret ettikleri parklara yönelik kalite parametrelerinden oluşturulan ölçekte "tamamen katılıyorum" ile "kesinlikle katılmıyorum" arasında değişen beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar, 5 üzerinden ortalama alınarak yazılmıştır. Tablo 1'e göre Sadabad Parkı'nı ziyaret eden 46 katılımcı daha çok "park yaya hareketlerine elverişli (%3,91)", "parka kolay ulaşıyorum (3,61)", ve "bireysel ve grup aktivitelerine uygun bir park" cevapları en yüksek oranlı cevaplardır. Sadabad Parkı'nda verilen cevaplarda, "parkta kirlilik ve kötü koku yok (2,87)" ve "kullanıcılar arasında çatışma yoktur (3,09)" cevapları en düşük oranlı cevaplardır. Maçka Demokrasi Parkı'nı ziyaret eden 50 katılımcının çoğunluğu (3,92), "Bu parkta kendimi özgür hissediyorum." demiştir. Bu cevapları, "bireysel ve grup aktivitelerine uygun bir park (3,88)", "burası cazip bir yer (3,78)" cevapları takip etmiştir. Maçka Demokrasi Parkı'nda verilen cevaplarda, "parkın aydınlatma ve yönlendirmeleri yeterli (3,34)" ve "kullanıcılar arasında çatışma yoktur (3,44)" cevapları en düşük oranlı cevaplardır.

Tüm ölçekteki ifadelerle verilen puanların ortalaması alınarak elde edilen veri ile Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Daha sonra her bir ifade için, Mann-Whitney U Testi yapılmış ve tabloların altında analiz sonuçları yorumlanmıştır.

Tablo 3: Farklı Eylem Potansiyellerine Açık Bir Park İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	43,00	1978,00	3,15	0,047
Maçka Demokrasi Parkı	50	53,56	2678,00	3,60	

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,047<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "farklı eylem potansiyellerine açık bir park" ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı'na göre "farklı eylem potansiyellerine açık bir park" ifadesinden daha yüksek puan almıştır.

Tablo 4: Bu Parkta Kendimi Özgür Hissediyorum İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	39,85	1833,00	3,17	0,002
Maçka Demokrasi Parkı	50	56,46	2823,00	3,92	

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,002<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Bu parkta kendimi özgür hissediyorum." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı'na göre "Bu parkta kendimi özgür hissediyorum." ifadesinden daha yüksek puan almıştır.

Tablo 5: Parkın Önemli Bağlantı Noktaları Var İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	42,17	1940,00	3,09	0,28
Maçka Demokrasi Parkı	50	54,32	2716,00	3,60	

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,028<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Parkın önemli bağlantı noktaları var." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı'na göre, "Parkın önemli bağlantı noktaları var." ifadesinden daha yüksek puan almıştır.

Tablo 6: Parkta, Kirlilik ve Kötü Koku Yok" İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	39,68	1825,50	2,87	
Maçka Demokrasi Parkı	50	56,61	2830,50	3,66	0,002

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,002<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Parkta, kirlilik ve kötü koku yok." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 7: Buraya Kendimi Ait Hissediyorum İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	42,91	1974,00	3,13	
Maçka Demokrasi Parkı	50	53,64	2682,00	3,62	0,0496

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,0496<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Buraya kendimi ait hissediyorum." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı'na göre "Buraya kendimi ait hissediyorum." ifadesinden daha yüksek puan almıştır.

Tablo 8: Burası Her Saat Canlı Bir Yer İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	40,87	1880,00	3,11	

Maçka Demokrasi Parkı	50	55,52	2776,00	3,74	0,008
------------------------------	----	-------	---------	------	-------

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,008<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Burası her saat canlı bir yer." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı'na göre, "Burası her saat canlı bir yer." ifadesinden daha yüksek puan almıştır.

Tablo 9: Park Kalitelidir İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	40,22	1850,00	3,09	0,003
Maçka Demokrasi Parkı	50	56,12	2806,00	3,76	

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,003<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Park kalitelidir." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 10: Park Estetiktir İfadesi İçin Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	42,22	1942,00	3,09	0,027
Maçka Demokrasi Parkı	50	54,28	2714,00	3,62	

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu ($p=0,027<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre; "Park estetikdir." ifadesinin aldığı ortalama, Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı'nda anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı'na göre, "Park estetikdir." ifadesinden daha yüksek puan almıştır.

Kamusal alanların kalite değerlendirmesi amacıyla elde edilen anket bulgularını doğrulamak ve sonuçları karşılaştırmak için, belirlenen ölçütler çerçevesinde bir test yapılması planlanmaktadır. Bu test, ölçütlerin doğruluğunu ve önem derecesini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Mann-Whitney U Testi ile, çalışılan parklar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; kalite parametreleri ölçeğinde parklar arasında anlamlı fark bulunanlar; "Farklı eylem potansiyellere açık bir park.", "Bu parkta

kendimi özgür hissediyorum.”, “Parkın önemli bağlantı noktaları var.”, “Parkta kirlilik ve kötü koku yoktur.”, “Buraya kendimi ait hissediyorum.”, “Burası her saat canlı bir yerdir.”, “Park kalitelidir.” ve “Park estetikdir.” ifadeleridir. Bu ifadelerde Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı’na göre kullanıcıları tarafından anlamlı bir farklılıkla daha yüksek puan almıştır. Maçka Demokrasi Parkı kullanıcıları, Sadabad Parkı kullanıcılarına göre daha yüksek oranda; Maçka Demokrasi Parkı’nı farklı eylem potansiyellerine açık bir park olarak görmektedir, parkta kendilerini özgür hissetmektedir, parkın önemli bağlantıları olduğunu ve parkta kirlilik ve kötü koku bulunmadığını düşünmektedir, kendilerini parka ait hissetmektedir; parkı, her saat canlı, kaliteli ve estetik bulmaktadır.

Tablo 11: İki Parkın Karşılaştırmalı Kalite Parametreleri Ölçeğinde Ortalamaları.

Parklar	N	Sıralamalar Ortalaması	Sıralamalar Toplamı	X	p
Kağıthane Sadabad Parkı	46	41,36	1902,50	3,25	0,016
Maçka Demokrasi Parkı	50	55,07	2753,50	3,64	

Tabloda yer alan anlamlılık değeri 0,05’ten küçük olduğu ($p=0,016<0,05$) için parklar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre, parkaların tüm ifadelerden aldığı ortalama anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tabloda yer alan sıralamalar ortalamalarında ve ortalama (X) görüldüğü üzere; Maçka Demokrasi Parkı’nın tüm ifadelerden aldığı puanın ortalaması Sadabad Parkı’ndan daha yüksektir.

Sonuç olarak kalite ölçeğinde yapılan karşılaştırmalarda, her iki parkta kalite bağlamında birçok özelliği karşılamaktadır. Ancak, Maçka Demokrasi Parkı’nın, Sadabad Parkı’na göre, temiz, canlı, kaliteli ve estetik özelliklere sahip olması açısından kullanıcılar tarafından olumlu yorumlar aldığı görülmüştür. Bununla birlikte, kullanıcılar Maçka Demokrasi Parkı’nda eylem potansiyellerinin fazla olduğunu ve parka daha ait hissettiklerini ifade etmişlerdir. Verilen cevaplar, daha sonra yapılan Mann Whitney U testiyle kullanıcıların olumlu olarak değerlendirdiği ifadelerde anlamlı bir fark olduğu kanıtlanmıştır. Sonuç olarak, iki park kalite ölçeğinde eş değer değildir.

6. KENTSEL TASARIM REHBERLERİ

Kentsel tasarım rehberleri; kuramsal tasarım hedeflerini sağlama amacı güden, kent kimliğinin kaybolmasını engelleyen yönlendirici kılavuzlardır. Kentsel tasarım araçları; kamusal mekân kalitesini artırmak amacıyla, tasarımcıya kılavuzluk eden, tasarımı şekillendiren, kaliteyi denetlebilen kılan ve sürdüren altlıklardır (Yener, 2020). Kamusal alanlarda kalitesizliğe yol açan sorunların çözümüne yönelik çeşitli tasarım araçları ve evrensel ölçekte ortak dili sağlayacak tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Rehberler, projenin amaçlarının anlaşılmasını yerine getirmesinin yanında uygulama boyunca kolaylıklar sağlar, tasarım bittiğinde ortaya çıkan ürünün kalite kontrolüne olanak verir (Karaman, 2008). Bu rehberlerin hedefi, kentsel sorun alanlarına yönelik, projelerin sosyal ve fiziksel programlarını sistemli bir şekilde yapmaktır (Karaman, 1992).

Tasarım rehberleri; güvenlik, yaya, iklime göre yönlenme, engelliler için tasarım gibi belli bir konuya yönelik ya da kent merkezi, konut alanı, koruma alanı gibi dar veya geniş bir çalışma konusuna yönelik olabildiği gibi; meydanlar, parklar, sokaklar, aydınlatma elemanları gibi şehrin sadece belli bir özelliğine ya da alanına yönelik de olabilir (Koç, 1999).

6.1. San Francisco, ABD Örneği

Rehber; yapıların kütle olarak boyutları, planlama ve görünüm, ticari servisler, rekreasyon ve açık mekânlar, konutlar, sirkülasyon ve ulaşım, önemli yapılar ileleyen ve sanayinin korunması gibi alt kriterleri de geliştirmiştir (Jacobs, 1980).

Rehber kapsamında, kentsel tasarım amaçlarını için zemin oluşturan, işlevden estetiğe doğru ilerleyen kriterler şunlardır: konfor, uyum, özgünlük, görsel ilgi, eylem, çeşitlilik, temizlik ve kolaylık, manzara noktaları, tutarlılık, ölçek ve kimlik (Özaydın, 1993).

7. KAMUSAL ALANLARIN TASARIM REHBERİ ÖNERİSİYLE ANALİZLERİ

Maçka Demokrasi Parkı; İstanbul'un şehir merkezindeki üç önemli ilçeden biri olan Şişli ilçesine bağlı olup Harbiye Mahallesi içerisinde, Beşiktaş ve Beyoğlu ilçelerine de çok yakın konumda yer almaktadır. İstanbul Sadabad Parkı, İstanbul ili, Avrupa yakasında, Kağıthane ilçesinde, Haliç'e doğru uzanan bir mesire alanıdır.

Kaliteli kamusal alanların oluşturulmasında, kentsel tasarım rehberlerinin uygulanması kamusal alanların sürekliliği ve kalitesi açısından önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda; bu çalışmada, yüzölçümü ve içinde barındırdığı birden fazla farklı hacmi barındırması gibi birbirine benzer özellikleri olduğu gibi farklılıkları da olan Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkları karşılaştırılmıştır. Aynı zamanda, bu parkların seçilmesindeki bir diğer sebep, iki alanın da sadece yeşil alanları barındıran alanlar değil, aynı zamanda çeşitli bahçe kültürlerini de yansıtan, spor ve kültür etkinlikleri gibi potansiyelleri barındırıyor olmasıdır.

Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı Tasarım Rehberinin amacı, dünyada başarılı olmuş kentsel tasarım rehberlerinden ve literatürde bulunan kalite parametrelerinden derlenerek oluşturulan sosyal kaynaşma, konfor ve erişilebilirlik kalitesi ana çerçevesinde bir park oluşturma amacını taşıyan kılavuzun oluşturulmasıdır. Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir: Yaya geçişlerine öncelik vererek, bağlantı ve geçişleri artırmak; birey odaklı etkinlik alanlarını çoğaltmak; kamusal alanlarda yaşadığımız ait olmama, yabancılaşma duygusunun eksikliğine çözüm bulmak; kamusal alanların herkese hitap etmeme anlayışını kırarak her renge, her kesime hitabetini sağlamak; kamusal alanların okunabilirliğini artırmak, alanlarda gerçekleşen aktivite sıklığını ve çeşidini artırmak, alanlarda müşterekleşmeyi artırmaktır. Bu hedef ve ilkeler doğrultusunda, hem kalite parametreleri hem de kentsel tasarım rehberindeki parametreler çakıştırılmış çalışılan alanlara uyarlanan özgün bir tablo oluşturularak Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı rehberi altı başlık altında toplanmıştır. Bunlar; Morfolojik, Sosyal Kaynaşma, Estetik, Algılanabilirlik, Konfor ve Teknik Özelliklerdir.

Tablo 12: Sadabad Parkı ve Maçka Demokrasi Parkı için Kentsel Tasarım Rehber Önerisi.

Morfolojik	Sosyal Kaynaşma	Estetik	Algılanabilirlik	Konfor	Teknik
Düzen/Doku	Etkinlik	Uyum/Renk/Denge	Erişilebilirlik	Yaya Yolları	Güvenlik
Sınırlar/Süreklilik	Aidiyet	Cazibe Noktaları	Karakter/Okunabilirlik	Oturma Alanları	Temizlik-Malzeme
Bağlantı Noktaları	Canlılık	Heykel/Sanat	Ulaşılabilirlik	Ortak Pratiklere İmkan	Işıklandırma
Biçim/Oranlar	Farklı Aktörler/Aktiviteler	Peyzaj Alanları	Ölçek	İşlevsellik	Yönlendirme
Topografya	Eşitlik	Manzara Noktaları	Giriş-Çıkış	Kentle İlişkisi	Gürültü/Koku Kontrolü

Kentsel Rehberde Parklara Uygun Olmayan Kavramlar

Bina oranları; tarihi çevrenin korunumu, çatı saçak oranları, tarihi mirastan yararlanma, çıkmaz sokaklardan kaçınma, parsel boyutları, kentsel altyapı, kentsel enerji, meydan bağlantıları, sokak oranları, eğimli alanlar, yeni ve eskinin entegrasyonu, yükseklik ve kütle, yapı cephe uyumları, çatı hizalarının korunması, sokakta komşuculuk.

8. SONUÇLAR

Maçka Parkı, kullanıcılar tarafından bireysel ve grup aktivitelerine uygun bulunmuştur. Bu durum, kullanıcıların farklı aktivite çeşitlerine olan ihtiyaçlarını göstermektedir. Anket sonuçlarına bakıldığında, oran farkının fazla olduğu bir diğer yanıt ise, "Parkta kendimi özgür hissediyorum." yanıtıdır. Maçka Parkı'nda (3,92) oran düzeyine karşılık, Sadabad Parkı (3,17) oranıyla oldukça düşük bir orana sahip olmuştur. Bu da Sadabad Parkı'nın potansiyeli olmasına karşın parkta gerçekleşen aktivite çeşitliliğinin az olmasından kaynaklanmaktadır. Bu cevapları destekleyen bir diğer cevap ise parkların kaliteli bulunma oranıdır. Sadabad Parkı'nı kaliteli bulma oranı (3,09), Maçka Demokrasi Parkı'na (3,76) kıyasla düşük bir orana sahiptir. Yani, kalitesiz bulunmuştur.

Kamusal alanların kalite bağlamında değerlendirilmesi üzerinde durularak, elde edilen anket bulgularının sağlamasını ve elde edilen sonuçların karşılaştırılması amacıyla bu kısımdan elde edilen ölçütler çerçevesinde bir test yapılarak ölçütlerin doğruluğu ve önem derecesi ortaya konmak istenmektedir. Bu bağlamda, Mann-Whitney U Testi ile çalışılan parklar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığını analiz edilmiştir. Bu doğrultuda; kalite parametreleri ölçeğinde parklar arasında anlamlı fark bulunanlar; "Farklı eylem potansiyellere açık bir park.", "Bu parkta kendimi özgür hissediyorum.", "Parkın önemli bağlantı noktaları

var.”, “Parkta kirlilik ve kötü koku yoktur.”, “Buraya kendimi ait hissediyorum.”, “Burası her saat canlı bir yerdir.”, “Park kalitelidir.” ve “Park estetikdir.” ifadeleridir. Çıkan sonuçlara göre, Maçka Demokrasi Parkı, Sadabad Parkı’na göre kullanıcıları tarafından anlamlı bir farklılıkla daha yüksek puan almıştır. Maçka Demokrasi Parkı kullanıcıları, Sadabad Parkı kullanıcılarına göre daha yüksek oranda; Maçka Demokrasi Parkı’nı farklı eylem potansiyellerine açık bir park olarak görmektedir; parkta kendilerini özgür hissetmektedir; parkın önemli bağlantıları olduğunu ve parkta kirlilik ve kötü koku bulunmadığını düşünmektedir; kendilerini parka ait hissetmektedir; parkı, her saat canlı, kaliteli ve estetik bulmaktadır.

Kentsel tasarım rehberleri, kamusal alan tasarımını stratejik ve bütünsel yenilikçi bir araç niteliği taşır. Aynı zamanda, bu rehberler esnekler, her yere uyarlanabilir. Yani, kentsel kimliği geliştirerek yere özgü standartlarla bir kılavuz oluşturur. Kaliteli bir kamusal alan tasarlanması, kentsel tasarım rehberlerinin ilgilendiği konular arasındadır. Kamusal alanlarda kalite, kentin yapısını gözetenek hazırlanmış kentsel tasarım rehber ile mümkün olabilmektedir. Bununla birlikte, kalite kavramına çok boyutlu bakılarak, kamusal alanları sadece salt fiziksel boyutu ile ele almak yerine sosyal ve toplumsal içeriğini yok saymadan ele almak önemli ve gerekli olduğunun sonucu çıkarılmıştır.

Mekân kalitesi yükseldikçe, mekânlarda meydana gelen kamusal alan etkinliklerinin çeşitliliğinde, geçirilen zamanda ve niteliğinde de pozitif anlamda bir gelişmenin olduğu çalışmada ortaya çıkan bir başka sonuç olmuştur. Bir kamusal alan her daim, toplumun her kesimine hitap edebilecek, birbirinden çeşitli kentsel etkinlik, aktivite ve sosyal etkileşime zemin hazırlayabilecek, bireylere farklı yaşam yerleri oluşturabilecek derinlikte tasarlanmalıdır. Ancak bu şekilde insan yaşadığı şehirde mutlu olur, o kente ait hisseder ve ait hissettiği alanı sahiplenerek onu da kendi istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda özgürce şekillendirir. Bundan dolayı, toplumu hem ekonomik hem sosyal hem de kültürel yönden doğru ifade eden, özgün, birleştirici, özgürleştirici ve sosyal hayatın kalitesini artıran kamusal mekânlar ortaya çıkar. Çalışma kapsamında araştırılan farklı ülkelerden referans olarak oluşturulan kentsel tasarım rehberleri kavramları ışığında, çalışılan kamusal alanların yapısındaki fonksiyonel ve tasarımsal bozukluklar, kimliğin yok oluşu ve kentsel bütünlüğün kamusal kalitenin yok olma durumu mevcut çevrenin düzenlenmesinde, gelişim ve değişimin yönlendirilmesinde meydana gelen sorunlar değerlendirildiğinde, kentsel tasarım uygulama araçlarının kullanımının önemli hale geldiği saptanmıştır.

Belirlenen kalite parametreleriyle birlikte, uluslararası uygulanmış olan örnek kentsel tasarım rehberlerin içeriklerini derinlemesine araştırılıp çalışılan alanlara özgü bir rehber model oluşturulmuştur. Bu bağlamda, oluşturulan çerçeve model örnek teşkil etmesi açısından farklı kamusal alanlara da referans oluşturulması beklenmektedir. Yani çalışmanın, ileride yapılacak kamusal mekân tasarımlarında teorik ve pratik altlık özelliği taşıması amaçlanmıştır.

Kavramsal anlamı olarak benzerlik gösteren ancak farklı kamusal alanlar için birbirini tekrarlamayan, yerel özellikler göz önünde bulundurularak tasarlanacak olan rehberler, genel olarak topluma etki eden her alanda ihtiyaç olan tasarım parametrelerini ortaya koyabilmektedir. Tasarım sürecinde bir stratejik denetim olarak kentsel rehberler teşvik edilmelidir. Kentsel tasarım rehberlerinin uygulanabilir ve gerekli olabilmesi için kural ve yönetmeliklere dayanması şarttır. Böylece kentlerde bulunan kamusal alanlarda sağlanacak olan sistematik ve stratejik yaklaşım, kaliteli ve yaşanabilir bir kamusal alan oluşturulma olanağını artırır.

9. KAYNAKÇA

Arendt, H. (2006). İnsanlık Durumu, 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları

Akdoğan, G. (1984). Doğa Düzenleme Ders Notları [Yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Aydemir, S.E. (2004). Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar “Rekreasyon”: Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Akademi Yayınevi.

Bolund, P. and Hunhammar, S. (1999) “Ecosystem Services in Urban Areas”, Ecological Economics, Sayı 29, s. 293-301.

Carmona, M. Heath, T. Oc, T. and Tiesdell, S. (2003) Public Place, Urban Spaces: The Dimension of Urban Design, Elsevier Publishing, Oxford, UK.

Erdönmez, E. ve Akı, A. (2005). Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. *Megaron*, 1(1), 67-87. <https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-21939-ARTICLE-ERDONMEZ.pdf>

Gehl, J. (1971). Life between buildings. Washington. Island Press.

Greene, S. (1992). Cityshape communicating and evaluating community design.

İslamoğlu, A.H. ve Alnıaçık, Ü. (2019). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Beta Yayınevi: İstanbul.

Habermas, J. (2000) Kamusal İlgim Yapısal Dönüşümü, Çev. T. Bora ve M. Mithat, İstanbul, İletişim Yayınları.

Jacobs, J. (1961). The death and life of great american cities. new york. Random House.

Karaman, A. (1992, 24 Mayıs). Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük Ve Süreklilik. 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu. MSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Karaman, A. (2008). Kentsel Tasarım: Kuramlar, İlkeler, Roller. Mimarist Dergisi, 1(29).

Kart, N. (2002). Emirgan Parkında Kullanıcıların Memnuniyet Derecelerinin Değerlendirilmesi (Doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Koç, H. (1999). Kentsel Tasarım Rehberleri – Olanaklar/Sınırlamalar. 1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Ankara.

Krupa, F., 1993. The Privatization of Public Space, The State of the Public Realm, Battery Park City; Los Angeles Gated Communities and the Mall of America, Los Angeles.

Marcus. C.C. Francis. C. (1990). People place: design guidelines for urban space. new york. Van Nostrand Reinhol.

Özaydın, G. (1993). Kentsel Tasarım Kapsamında Tarihi Kentsel Mekânlarda Arayüzlerin Düzenlenmesine Sistemli Bir Yaklaşım [Doktora Tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi

PPS, (2000). How to turn a place around. A handbook for creating succesful public spaces. Project for Public Spaces, Inc.

Tekeli, İ. (1999) Önsöz, Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim, Ed.: A.Y. Sarıbay, H.B. Kahraman, E. F. Keyman, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı.

Thompson, C.W. (2002). Urban open space in the 21st century. *Landscape and Urban Planning*, 2(60), 59–72. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00059-2](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00059-2)

Yener Metin, S. N. (2020). Kamusal Mekân Kalitesinin Sağlanmasında Kentsel Tasarım Araçlarının Rolü. [Yüksek lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Whyte, W. H. (2000) “The social life of small urban spaces”, common ground? readings and reflections on public space, A.M. Orum (Ed.) (s.32-39). Neal New York, Routledge.

